

**STEFANIE DIPPER, RALF KLABUNDE, WILTRUD MIHATSCH (EDS.):
LINGUISTIK. EINE EINFÜHRUNG (NICHT NUR) FÜR GERMANISTEN,
ROMANISTEN UND ANGLISTEN**

Berlin, Springer Verlag, 2018, 212 stran
ISBN 978-3-662-55589-7

Jazykověda spolu s literární vědou tvoří základní kameny studia filologických oborů. V roce 2018 vydalo německé nakladatelství Springer Verlag novou publikaci k úvodu do lingvistiky orientovanou na studenty obecné lingvistiky a filologických oborů.

Na jejím vzniku se podílel kolektiv autorů, do kterého patří Ralf Klabunde, Björn Rothstein, Martin Hoelter, Konstanze Marx, Monika Schwarz-Friesel, Gerald Bernhard, Melanie Uth, Kristian Berg a Martin Evertz. Ralf Klabunde je činný na Ruhr-Universität v Bochumi. Vedle korpusové lingvistiky se zabývá také sémantikou a pragmatikou, zvláště pak otázkou, jak lze jazykovými prostředky ztvárnit mimojazykové skutečnosti. Podílil se také na publikaci *Semantik und Pragmatik* z řady *Wörterbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft* (de Gruyter). Björn Rothstein působí tamtéž a věnuje se převážně morfologii, syntaxi a didaktice. Konstanze Marx pracuje na univerzitě v Mannheimu. K jejím profesním zájmům patří především lingvistika textu, genderová a internetová lingvistika. Monika Schwarz-Friesel působí na Technické univerzitě v Berlíně. Profesně se věnuje především kognitivní lingvistice. I Gerald Bernhard je činný na Ruhr-Universität v Bochumi. Zaměřuje se na románskou filologii, zejména italskou, francouzskou a rumunskou jazykovědu. Melanie Uth působí na univerzitě v Kolíně nad Rýnem. Zabývá se románskou filologií, konkrétně francouzskou a španělskou jazykovědou. Mezi její profesní zájmy patří např. variace a jazyková změna. Kristian Berg pracuje na Carl von Ossietzky Universität v Oldenburgu. Věnuje se morfologii, korpusové lingvistice a historické lingvistice. Martin Evertz působí na kolínské univerzitě a zabývá se didaktikou, grafematikou, fonologií, experimentální lingvistikou.

I přesto, že k úvodu do studia jazyka a jazykovědy existuje celá řada příruček, stojí tato publikace za pozornost, protože se od dosavadních děl v nejednom ohledu odlišuje.

Na první pohled může zaujmout potenciálního uživatele velmi moderním a přehledným designem, v němž se lze snadno orientovat. V textu jsou modrou barvou zvýrazněny příklady, ve žlutých rámečcích jsou uvedeny definice základních pojmů. V každé kapitole se nachází rámečkem oddělený výklad, který je z pohledu autorů nadstavbový a je opatřený seznamem literatury pro zainteresovaného čtenáře.

Na rozdíl od ostatních knih zaměřených na toto téma je tato publikace koncipována jako učebnice; v každé kapitole se nachází graficky odlišené otázky sloužící k ověření znalostí (řešení čtenář nalezne v klíči na jejím konci). Navíc je zde k dispozici i seznam literatury a úkoly. Účel těchto úkolů není hned na první pohled jasný, ale zřejmě slouží primárně pro učitele, kteří se jimi mohou inspirovat a zahrnout je do výuky.

Knihla se skládá z jedenácti tematických celků, v nichž autoři provedou čtenáře téměř všemi oblastmi jazyka. Na závěr se čtenáři seznámí s historií lingvistiky a některými jejími významnými osobnostmi. Jednotlivé úseky jsou uspořádány poněkud neobvykle: během čtení si nelze nevšimnout, že kapitola pojednávající o syntaxi před-

cháží morfologii. V knize není zdůvodněno ani pořadí jednotlivých kapitol, ani teoretické pojetí, ze kterého autoři vychází. Ze strukturalistického pohledu by byl logičtější postup od nejmenšího celku ke komplexnějším, tzn., že po fonologii, ve které se autoři zabývají nejdříve hláskami, by měla následovat morfologie věnující se struktuře slov, a nakonec syntax jako celek nejkompexnější. Kromě základních informací najdeme v knize i řadu nadstavbových, v úvodu do lingvistiky zpravidla netematizovaných, které jsou součástí jiných kurzů rozvíjejících danou problematiku do větší hloubky.

Na začátku knihy autoři vymezují předmět lingvistiky, rozdíl mezi jazykem jako objektem a prostředkem jeho popisu, tj. metajazykem. Ve zkratce představují jednotlivé oblasti lingvistiky. Nezanedbatelnou část této kapitoly tvoří korpusová lingvistika, kterou autoři pojmají jako metodu lingvistického výzkumu. Korpusová lingvistika by se ale dala vyčlenit i do samostatného oddílu, jelikož ji lze chápat také jako samostatnou disciplínu.

V rámci *fonetiky a fonologie* tematizují autoři např. artikulační a akustickou fonetiku, členění konsonantů a vokálů, rozdíl mezi fonémem a alofonem, distinktivní znaky fonologie, přízvuk slovní a větný. Autoři víceméně používají tradiční terminologii, jako např. *distinktivní znak, foném, vokál, konsonant, diftong, monoftong, nasála, afrikáta*.

V *syntaxi* se věnují autoři především sémantickým rolím, druhům a typům vět. Definují základní pojmy jako je slovo, konstituent, fráze a věta. Absenci jednotlivých syntaktických teorií, mezi které patří mimo jiné dependenční, valenční a generativní syntax, je možné vysvětlit jejich obtížnou didaktickou uchopitelností a jejich nelehkým zprostředkováním. Jako problematický se jeví i fakt, že skloňování a jednotlivým mluvnickým kategoriím je věnována pozornost v této kapitole i přesto, že skloňování je tradičně považováno za součást morfologie. Tato skutečnost má dopad na další kapitolu s názvem *morfologie* akcentující především slovo tvorbu, která tvoří součást morfologie v širším pojetí (jako morfologie derivační). Jsou zde vymezovány základními pojmy, jako jsou *morf, alomorf, morfém, afix, kořen a kmen*.

Oddíl *Sémantika* pojednává o základní problematice významu, jeho složkách, intenzi a extenzi pojmu, polysémii, synonymii a antonymii.

Tématy zpracovávanými v oddíle o *pragmaticce* jsou mluvní akty, konverzační maximy, presupozice a v neposlední řadě reference.

V oddíle o *textové lingvistice* věnují autoři pozornost pojmům text a textový typ (*Textsorte*). Autoři se zde zabývají textualitou, jednotlivými vlastnostmi textu, ke kterým řadí *kohezi, koherenci, intencionalitu, akceptabilitu, situativnost, informativnost a intertextualitu*. Dále jsou čtenáři uvedeni do tématu konceptuální/mediální psanosti a mluvenosti.

V rámci *variační lingvistiky a sociolingvistiky* autoři definují pojmy *variacce, variabilita a varieta*. Dále podrobně popisují jednotlivé jazykové dimenze, v nichž dochází k variaci.

Historická lingvistika se soustřeďuje na interní a externí historii jazyka. Zvláštní pozornost je věnována jazykové změně (*Sprachwandel*) a teoriím, které ji vysvětlují.

Na začátku kapitoly pojednávající o *grafematicce* je zdůrazněn rozdíl mezi grafematikou a pravopisem. Pozornost je zaměřována na vztahy mezi grafematikou a dalšími dimenzemi jazyka, ke kterým patří např. fonologie, morfologie, syntax.

Poslední tematický úsek provází čtenáře historií jazykovědy, v níž autoři sledují vývoj lingvistiky po chronologické ose a dokládají ho významnými osobnostmi, které přispěly k rozvoji disciplíny v rámci historického a oborového kontextu zvláště výrazným způsobem (Aristoteles, Jakob Grimm, Wilhelm Grimm, Karl Brugmann, Ferdinand de Saussure, Leonard Bloomfield, Nikolaj Sergejevič Trubetzkoy, Edward Sapir, Joseph Greenberg, Richard Montague, Eugenio Coseriu, Noam Chomsky).

Závěrem lze konstatovat, že recenzovaná kniha představuje z didaktického hlediska velmi zdařilé dílo, protože je psáno názorně a přístupně. S pochopením látky pomáhají četné příklady. Díky moderně pojatému vizuálnímu zpracování se čtenář v knize snadno orientuje. Jedná se tak o vhodnou studijní pomůcku k úvodu do lingvistiky určenou pro studenty začínající s tímto oborem. Jedinečnost této publikace spočívá v tom, že se autoři snaží lingvistiku zatraktivnit a didakticky uchopit tak, aby byla pro čtenáře co nejlépe uchopitelná.

Kamila Kroutilová | Ústav germánských studií, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy |
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
ORCID ID: 0000-0002-0675-3025
kroutilova.kamila@gmail.com

